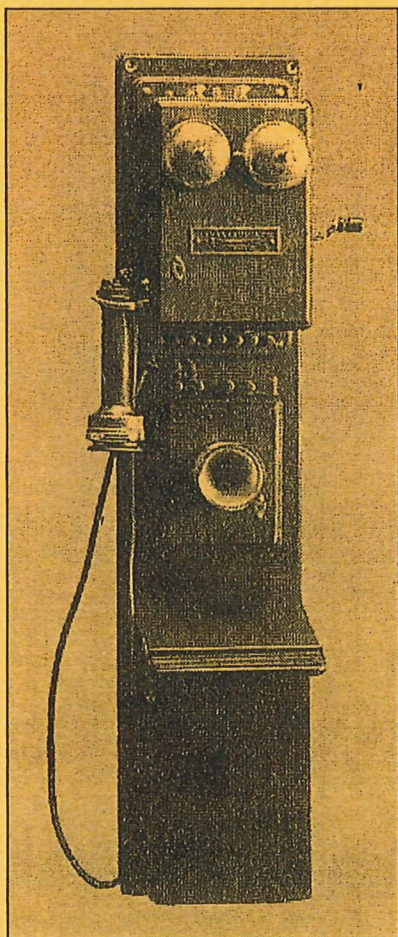

ZILLEGHEM

DRIEMAANDELIJKS
TIJDSCHRIFT
25STE

JAARGANG
NR 2
APRIL
MEI
JUNI
2004

Verantw. Uitg.: B. Denys
Klapprozenlaan 13
8210 Zedelgem

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING
VOOR HEEMKUNDE EN GESCHIEDENIS
"PASTOOR RONSE"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

INHOUD

G. Cappon	Parochierekeningen: een bron voor de lokale geschiedenis en voor de genealoog. Case study: Zedelgem in de tweede helft van de 18 ^{de} eeuw	43
V. Deceuninck	De eerste telefoon in Zedelgem	67
B. Denys	De boedelbeschrijving ten huize van Pieter Vyncke (slot)	77
	Architect Jean-Augustin Van Caneghem en de Sint-Laurentiuskerk te Zedelgem	78
	Uitstapje voor onze leden	80

JUNI 2004 – 25ste Jaargang Nr 2

REDACTIE EN BEHEER

Bertrand Denys
Patrick Arnou
Johan Braet
Géry Cappon
Victor Deceuninck
Jef Depuydt
André Ramon

Klaprozenlaan 13, 8210 Loppem
B.J. Lievensstraat 12, 8210 Zedelgem
Wantestraat 136, 8310 Assebroek
Patrijzenhoek 9, 8210 Zedelem
Xaverianenstraat 3, 8200 St.-Michiels
Ernegemsestraat 6, 8211 Aartrijke
Prof. Nelisstraat 20, 8211 Aartrijke

Lidmaatschap: € 7,50

Rek. 001-0771018-41 of 738-1172056-27
Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"
Zedelgem

Secretariaat:

A. Ramon, Prof. Nelisstraat 20, 8211 Aartrijke
Tel.: 050 / 20 94 95 – Fax: 050 / 20.94.95

Abonnementen:

P. Arnou, B.J. Lievensstraat 12, 8210 Zedelgem
Tel.: 050 / 20 98 58 – Fax: 050 / 20 95 01

Studies verschenen in "Zilleghem" of uittreksels daarvan, mogen niet gebruikt noch aangehaald worden zonder te verwijzen naar dit tijdschrift en de auteur.

Ieder auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikels

www.heemkundezedelgem.be

Verantw. Uitgever: Bertrand Denys, Klaprozenlaan 13, 8210 LOPPEM

PAROCHIEREKENINGEN

een bron voor de lokale geschiedenis en voor de genealoog

Case study:

Zedelgem in de tweede helft van de 18de eeuw

Géry Cappon

Vandaag stellen de diverse overheden jaarlijks een begroting op, die een raming is van alle inkomsten en alle uitgaven voor het volgende kalenderjaar. Nadien worden deze ramingen getoetst aan de werkelijke inkomsten en uitgaven en resulteren in de rekening van het afgelopen kalenderjaar.

In het Ancien Régime daarentegen werden op het lokale niveau enkel rekeningen opgesteld, die opgedeeld werden in twee afzonderlijke boekdelen: de *uytsent* en de *binnekosten*. In deze bijdrage worden de rekeningen van de tweede helft van de 18de eeuw van de parochie Zedelgem behandeld.

1. UYTSENT

Jaarlijks richtte de vorst zijn *bede* aan de Staten van Vlaanderen. Die gevraagde geldsom werd volgens een vaste verdeelsleutel, de *repartitietabel*, verdeeld over de steden en kasselrijen van Vlaanderen. Deze verdeelsleutel werd het *Transport van Vlaanderen* genoemd. De bijdrage van elke kasselrij werd de *quote* genoemd en elke kasselrij verdeelde haar aandeel verder over de parochies onder haar ressort volgens de totale bebouwbare oppervlakte. Elke inwoner van de parochie werd hierbij belast volgens zijn draagkracht. De beëdigde *pointers* en *zeters* van het dorp waren hierbij verantwoordelijk voor de correcte bepaling en berekening van de *uytsent* van elke inwoner.

De *uytsent* bevatte twee elementen: de eigenlijke *quote* en de kasselrijkosten, waarbij de kasselrijkosten voor Zedelgem ongeveer tien procent bedroegen van de *quote*.

1.1. *Inkomsten van de uytsent*

De inkomsten waren belastingen, die uitsluitend geheven werden op de inwoners van het platteland van het Vrije. De inwoners van heerlijkheden werden via de heerlijkheid belast. In hoofdzaak waren dit de belastingen op de gebruikte landerijen, cijnzten, vijvers, neringen, tienden en *kortzitters*. Hierna volgt een voorbeeld, in tabelvorm, voor het jaar 1762¹.

	Oppervlakte (g-l-r)	Belasting (lb sch gr)
Platte land van het Vrije	1017-0-99	525-12-04
Cijnsgrond in het Vrije	95-1-86	49-08-00
Vijvers in het Vrije	14-0-28	7-05-06
Tienden in het Vrije	34-0-41	17-12-08
Neringen	23-2-00	12-04-06
Kortzitters	5-0-97	2-15-06
Totaal	1190-0-51	614-18-06

1.1.1. *Oppervlakte*

Omdat de kwaliteit van elk perceel grondig van elkaar kon verschillen en navenant ook de opbrengst per gemet, werd de oppervlakte omgeslagen. M.a.w. er werd, om op een eerlijke manier belastingen te heffen, gerekend met *taxatiewaarden* en niet

¹ Alle gegevens, die in deze bijdrage vermeld worden, zijn geput uit de parochierekeningen van Zedelgem, die bewaard worden op het rijksarchief van Brugge: kerkfabriek Zedelgem nummers 155 – 173 en Brugse Vrije Registers nummers 6677 – 6708.

met de werkelijke oppervlakte of de oppervlakte in *hemelsbreedte*. Het basisdocument voor de grootte van de percelen waren de landboeken of de ommelopers, die door de landmeter opgesteld waren en dus initieel fiscale documenten waren.

De neringdoenden (herbergiers, molenaars en winkeliers) , die eveneens in de tabel voorkomen, werden eveneens belast per oppervlakte. Hun activiteit werd vergeleken met een landbouwbedrijf en de waarde van hun nering werd omgezet in een *taxatieoppervlakte*, zodat de neringdoenden gemakkelijks halve op dezelfde basis werden belast. Hetzelfde gold onverkort voor de *kortzitters*.

Cijnzen, vijvers en tienden werden apart genoteerd in de rekeningen, alhoewel de wijze van berekenen van de belastingen volkomen gelijk was aan deze van de landerijen. "

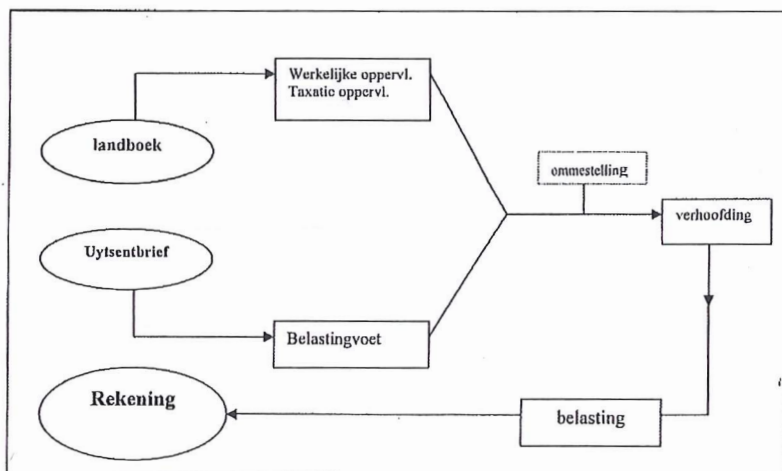
1.1.2. Belastingvoet

De oppervlakte van de percelen was doorheen de onderzochte periode een vast gegeven. Het tweede element om de belasting te bepalen, was de belastingvoet die variabel was. Voor hetzelfde belastingjaar 1762 was deze belastingvoet vastgelegd op 10 sch 4 gr per gemet.

1.1.3. Belasting

De taxatieoppervlakte en de belastingvoet, die respectievelijk teruggevonden kunnen worden in het landboek en in de *uytsentbrief* van het Brugse Vrije, vormen samen de basis voor de bepaling en de berekening van de belastingen voor elke inwoner.

Schematische voorstelling

Dit mondde uit in de *acte van ommestellinghe* die opgesteld werd door de beëdigde landmeter en tot het *handtboeck vanden ontfangher*. Er werd eveneens een register aangelegd met een alfabetische lijst van alle belastingplichtigen: de *verhoofding*, waarin ook de belastbare oppervlakten werden genoteerd.

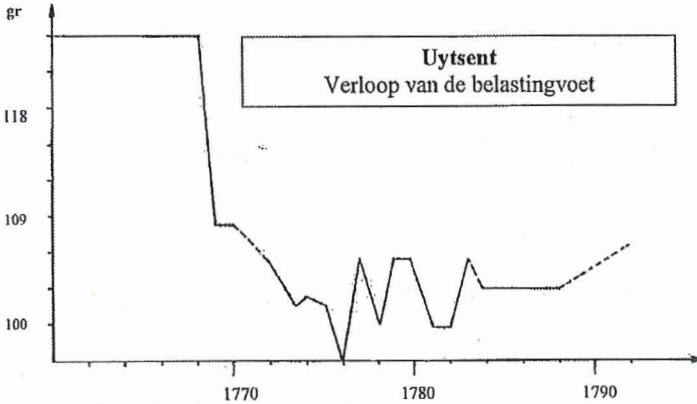
1.1.4. Evolutie van de belastingvoet

In de hele onderzochte periode (1760-1792) werden de *quote* en de *pointinghe ende settinghe* onder de Oostenrijkers niet gewijzigd. Deze belastingen bedroegen achtereenvolgens 453 lb 7 sch 6 gr en 35 lb 12 sch 8 gr (kasselrijkskosten), die aan de ontvanger-generaal van het Brugse Vrije moesten worden betaald.

De belastingvoet varieerde echter wel, omdat de rekeningen soms negatief werden afgesloten hoofdzakelijk ten gevolge van de zware private leningen, die op de inwoners van Zedelgem rustten. Deze belastingvoet was begrepen tussen grosso modo 7 en 10 sch gr per

gemet. Er was dus een variatie in de belastingdruk op de bevolking van 25 procent, wat geïllustreerd wordt in de grafiek.

De streeplijn wijst op het ontbreken van de tussenliggende waarden.

1.2. Uitgaven van de uytsent

De uitgaven kunnen kort worden samengevat.

De *quote* en de kasselrijkosten, die opgenomen waren in de *uytsentbrief*, moesten betaald worden aan de ontvanger-generaal van het Brugse Vrije: een jaarlijks bedrag van 489 lb 2 gr.

De kosten, die verbonden waren aan de *acte van ommestellinghe*, bedroegen jaarlijks circa 12 lb gr. Hierin was er een aandeel voor de lokale ontvanger (2 lb gr) en voor de griffier van het Brugse Vrije, die de controle uitoefende.

Jaarlijks konden enkele belastingen, die ondergebracht werden in het hoofdstuk *remysen*, niet ontvangen worden. Dit betreffen inwoners die hun belasting protesteerden, omdat zij van oordeel waren dat zij verkeerdelijk belast waren. Bij nog andere inwoners

kon de belasting niet geïnd worden, omdat zij niet solvabel waren. Dit waren eerder kleine bedragen die samen schommelden tussen 4 en 8 lb gr per belastingjaar.

*Pieter Blondeel f(iiliu)s Joos sustineert mispoinct te syn ten jaere deser rekenynghe [1762] als per rolle ende handtboeck f(oli)o 173 met 2 lynen cheyns ten Vryen. Bedraegende over den uysent alleene ter somme van 7 sch gr.*²

*Cornelis Moyaert staet belast ten jaere deser rekenynghe [1762] als per rolle ende handtboeck vanden rendant folio 106 met de nombre van 2 lynen cheyns ende niet gerecouvreert omme syne totale insolventhede. Bedraegende over den uysent alleene ter somme van 7 sch gr.*³

Verder waren er nog enkele kleinere kosten, die rechtstreeks betrekking hadden op de rekening: kosten voor de opstelling van de rekening, voor het maken van de dubbels, voor het zegelrecht en voor de *liquidatie* van de rekening. Deze bedroegen samen ongeveer 7 lb gr.

Kort na de Oostenrijkse Successieoorlog (1747-49) werden meerdere leningen aangegaan, wat tot 1769 een zware last betekende voor de Zedelgemse bevolking. Vandaar dat in die periode de belastingvoet 25 procent hoger lag dan in de jaren hierna. In de zwaarste jaren beliep het geleende kapitaal tot 1800 lb gr, waardoor de bevolking een jaarlijkse intrestlast van ongeveer 70 lb gr moest ophoesten. Het kapitaal werd uitgeleend tegen een intrestvoet van 4 procent (*penninck XXV*).

Niet alleen burgers ontleenden geld aan de parochie, ook de dis van Zedelgem.

---

² RA Brugge: Brugse Vrije Registers nr. 6679

³ o.c.

*Betaelt aen Marcus Lievens inde qualiteyt van jeghenwoordighen dischmeester deser meerghemelden prochie van Zedelghem, de somme van 3 lb 16 sch 3 gr over een jaer verloop van eene obligatie vande capitaale somme van 95 lb 10 sch gr permissie wisselgheldt, croyserende tot laste deser meerghemelde prochie ende in proffyte vanden voorschreven disch ten advenante vanden penninck XXV.*⁴

Een vast gegeven in de jaarlijkse uitgaven waren het *tantième* en de kosten, die verbonden waren aan het opstellen, het afsluiten en het aanhoren van de rekening. Deze laatste bedroegen telkens ongeveer 12 lb gr. Het *tantième* voor de ontvanger stond in verhouding tot de geïnde belastingen: het varieerde tussen 3,3 à 4 procent.⁵

2. BINNECOSTEN

Terwijl de *uytsent* zich volledig situeerde op het supralokale niveau, waren de *binnecosten* uitsluitend gelokaliseerd op het plaatselijke niveau. Dit impliceert dat voor de *binnecosten* de inwoners van de heerlijkheden op het grondgebied van de parochie Zedelgem, in tegenstelling tot de *uytsent*, ook contribuieren in de lokale belastingen. Bovendien hebben de rekeningen van de *binnecosten* voor de plaatselijke geschiedenis en ook voor de genealoog een duidelijke meerwaarde, omdat via deze rekeningen aan het reilen en zeilen in het dorp gestalte wordt gegeven.

---

⁴ RA Brugge: Kerkfabriek Zedelgem nr. 155

⁵ Het *tantième* werd uitgedrukt als de penning XXV, XXVIII, XXX ... De penning XXV kwam overeen met vier procent, of per 25 lb gr kwam 1 lb gr toe aan de ontvanger.

2.1. Inkomsten van de binnecosten

De oorsprong van de inkomsten op het niveau van de *binnecosten* is best vergelijkbaar met de *uytsent*, met dien verstande dat niet alleen de inwoners van het Platteland van het Vrije, maar ook die van de heerlijkheden moesten bijdragen in de lokale belastingen. Voor Zedelgem zijn dit het *Houtse* en de *Hoek Noortover*, die behoort tot het *Land van Wijnendale*. Hierna volgt een typisch voorbeeld voor het rekeningjaar 1764.⁶

	Oppervlakte (g-l-r)	Belasting (lb sch gr m)	Totaal lb sch gr m
Het Vrije			
Landerijen	1016-2-69	84-14-09-22	
Cijnzen	100-1-86	8-07-08-09	
Vijvers	14-0-28	1-03-05-20	
Kortzitters	14-0-87	1-03-09-19	
Tienden	34-0-41	2-16-10-17	
Neringen	25-0-15	2-01-11-08	100-8-7-23
Het Houtse			
Landerijen	174-1-07	14-10-07-03	
Cijnzen	32-1-90	2-14-04-16	
Vijvers	21-1-25	1-17-04-08	
Tienden	1-2-00	2-09-08	19-5-1-11
Land van Wijnendale			
Landerijen	31-0-93	2-12-02-04	2-12-02-04
Totaal			122-5-11-14

⁶ RA Brugge: Kerkfabriek Zedelgem nr. 157

De bijdrage van de inwoners van het Houtse in de *binnekosten* bedroeg 15,7 procent van het totaal, terwijl de inwoners van *Noortover* nauwelijks 2,1 procent belastingen stortten in de parochiekas.

2.1.1. *Oppervlakte*

De inwoners werden belast op een identieke wijze als bij de *uytsent*. De *taxatiewaarde* van de gebruikte landerijen diende als basis voor de *ommestellinghe*.

2.1.2. *Belastingvoet*

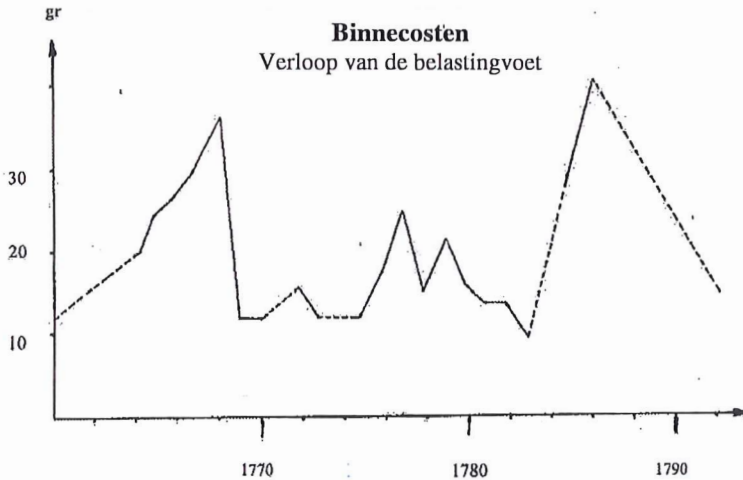
In het verhaal van de *binnekosten* was de belastingvoet evenzeer een variabele, maar de hoogte van deze belastingvoet was duidelijk van een lager niveau in vergelijking met de *uytsent*. De aanslagvoet was begrepen tussen grosso modo 1 à 2 sch per gemet, uitzonderlijk meer dan 2 sch gr. In het hierboven aangehaalde voorbeeld (anno 1764) bedroeg deze 1 sch 8 gr per gemet. De verhouding tussen de *uytsent* en de *binnekosten* van het rekeningjaar 1764 bedroeg zes: m.a.w. tegenover een belasting van 6 lb gr aan de kasselrij stond een belasting van 1 lb gr aan de parochie.

2.1.3. *Evolutie van de belastingvoet*

De hoogte van de aanslagvoet vertoont een grillig verloop doorheen de onderzochte periode. In de jaren '60 worden hoge waarden genoteerd van 2 tot 3 sch gr per gemet, die nadien sterk dalen tot 1 sch per gemet. In de tweede helft van de jaren '80 stijgt de belastingvoet opnieuw fors tot ruim 3 sch gr per gemet.

Tot midden de jaren '60 stonden de parochierekeningen ononderbroken met een negatief saldo, waardoor de belastingen onvermijdelijk verhoogd dienen te worden om uit de rode cijfers te

kunnen treden. In de tweede helft van de jaren '80 kreeg de Zedelgemse bevolking de weerslag van enerzijds een te lange periode van te lage belastingen en anderzijds ten gevolge van buitengewone uitgaven. Fundamenteel kan gesteld worden dat het ontbreken van begrotingen aan de basis lag van onaangename verrassingen voor de bevolking, alsook waarschijnlijk de onvoldoende competentie van de toenmalige verantwoordelijken: de hoofdman en zijn pointers en zettters.

De streeplijn wijst op het ontbreken van de tussenliggende waarden.

2.2. *Uitgaven van de binnecosten*

In grote trekken kunnen de uitgaven opgedeeld worden in drie categorieën: de ordinaire uitgaven die jaarlijks terugkeren, de buitengewone lasten en de betalingen “buiten het wettelijk cohier”.

2.2.1. Ordinaire lasten

Alhoewel de ordinaire lasten in de rekeningen niet expliciet opgedeeld worden, kunnen ze in twee hoofdrubrieken worden gevat: uitgaven op het burgerlijke en op het kerkelijke niveau, waarbij de meeste posten door de jaren heen telkens met identiek hetzelfde bedrag terugkeren.

Uitgaven ten voordele van de bedienaars van de kerk

De pastoor ontving jaarlijks 2 lb gr voor het logement dat hij verleende aan de *eerweerden paters terminarissen ghecommen hebbende ter deser prochie* om te prediken. Diezelfde paters kwamen eveneens in de Goede Week *om te predicken de passie ons heeren*, waarvoor de pastoor 1 lb gr ontving, eveneens voor het logement van de paters. Verder ontving de pastoor nog eens 2 lb gr voor de aankoop van *cathecismuspryzen omme deselve te distribueren aende jonckheydt omme hun alsoo daer door te animeren tot de christelycke onderwysinghe*⁷. Voor het *celebreren van de drye ordinaire pestmissen* werd aan de pastoor 1 lb 10 sch gr betaald, de koster ontving voor zijn assistentie 10 sch gr.⁸

---

⁷ Vanaf 1768 ontving de pastoor 4 lb gr voor de aankoop van de catechismuspryzen. (RA Brugge: Brugse Vrije Registers nr. 162)

⁸ RA Brugge: Kerkfabriek Zedelgem nr. 157

De parochie van Zedelghem is schuldig aen den
 onderschreven te beginnen met den 1 november
 van den jaere 1796 en eindigende ten selven tijde
 van den jaere 1797 als volgt

Voor eest over de cathecismus prijzen	4	0	0
item over het tracteren van de paeters	2	0	0
item over de passie	1	0	0
item over de pestmissen	1	10	0
item over het formeerende dubbel register	8	12	0
tot dat by door den commissaris cabud en door agent Brulleel by gearreleert worden			
15 acten der gedoopte tot een groote soder nel	0	6	3
item 49 acten der overleden	0	3	11
item 25 acten der getrouwde	0	2	1
	0	12	3
Alle twee kommen te samen maechen	9	2	3

ontfaen den inhoudt deser
 B. G. Gillis
 pastor van Zedelghem

RA Brugge: Brugse Vrije Registers nr. 6707 (los stuk)

De parochie van Zedelghem is schuldig aen den / onderschreven te
 beginnen met den 1 november / van den jaere 1796 en eindigende
 ten selven tijde / van den jaere 1797 als volgt

voor eest over de cathecismus prijzen	4-0-0
item over het tracteren van de paeters	2-0-0
item over de passie	1-0-0
item over de pestmissen	1-10-0
	8-10-0

*item over het formeren de dobbel registers
tot dat sij door den commissaris Colens en den
agent Brusseel syn gearettert geworden*

<i>75 acten der gedoopte tot een groote ieder act .....</i>	<i>0-6-3</i>
<i>item 47 acten der overleden.....</i>	<i>0-3-11</i>
<i>item 25 acten der getrouwde.....</i>	<i>0-2-1</i>
	0-12-3

dito twee sommen te samen maecken..... **9-2-3**
ontfaen den inhoudt deser
B: Gillis
pastor van Zedelghem

Voor het luiden van de klokken driemaal per dag het hele jaar door, werd aan de koster 6 lb gr toegekend. Bovendien ontving hij jaarlijks nog 1 lb 6 sch 8 gr voor *syne moyenissen in het luyden vande clocke ende dienen vande vroughmisse*. De koster was bovendien organist *gedeurende de goddelycke diensten op alle de sondaghen en(de) heylighdaeghen*, en ontving hiervoor een wedde van 6 lb gr. Dit was het gevolg van de overeenkomst van 6 januari 1760 tussen de Karel Dekeyser, hooftman van Zedelgem, en de schepenen van het Brugse Vrije. De koster ontving nog eens 1 lb 10 sch gr voor *daegelyckx opwinden vande orlogie staende in den kerckentooren en het gaedeslaen vanden wyser*. Emmanuel Vermaut was de vaste hulp van koster Vyncke: hij ontving een jaarwedde van 10 sch gr *ter causen van het blasen van den orgel op alle de sondaegen ende heyligdagen*.⁹

---

⁹ o.c.

vrijheyd

gelykheijd

8. 3. 6.
3. 10
1. 10
2. 10
1. 10
1879. 8

Spesificatie van 't gone het gemeente der commune
 van Zedelghem debet is aen den onderschreven over
 een jaer blaesen den orgel op de feestdagen van den
 thierenden brumaire jaer 6 tot brumaire sevenste jaer
 is de som^e van thien schell(inghen) cour(ant) is hier £ 0:10:0
 versoeke de adminestratie van het canton van
 oostcamp dese voorenstaende som^e van thien schell(inghen)
 courant te ordonancheeren op den ontfangen der com-
 mune van Zedelghem. Josephus vermaut
 (get) Josephus Vermaut
 Administrateur Municipal van Oostcamp

RA Brugge: Brugge Vrije Registers nr. 6707 (los stuk)

Vrijheyd Gelykheijd

Spesificatie van 't gone het gemeente der commune
 van Zedelghem debet is aen den onderschreven over
 een jaer blaesen den orgel op de feestdagen van den
 thierenden brumaire jaer 6 tot brumaire sevenste jaer
 is de som^e van thien schell(inghen) cour(ant) is hier £ 0:10:0
 versoeke de adminestratie van het canton van
 oostcamp dese voorenstaende som^e van thien schell(inghen)
 courant te ordonancheeren op den ontfangen der com-
 mune van Zedelghem.
 (get) Josephus Vermaut

Let bovenaan het document op het zegel van de Franse republiek en op de woorden vrijheyd – gelykheijd, waarbij 'broederlijkheid' weliswaar ontbreekt (liberté, égalité, fraternité). Het handschrift van de tekst en de handtekening van de aanvrager Josephus Vermaut verschillen duidelijk. Vermaut heeft waarschijnlijk iemand aangesproken die de Fransen goed gezind was om zijn

schuldvordering op te stellen. Of dacht Vermaut dat die aanhef van zijn schrijven de goedkeuring en de uitbetaling van zijn aanvraag zou bevorderen?

Uitgaven op het burgerlijke vlak

De hoofdman en twee pointers ontvingen een vaste jaarlijkse vergoeding van respectievelijk 2 lb 6 sch 8 gr en 10 sch gr *ter causen van hunne binnediensten voor desen prochie ghedaen*. De ontvanger van de *binnecosten* kreeg 1 lb 10 sch gr voor zijn diensten in het *separeren ende doen calculatie van alle de Houtsche ende Wynendaele landen*. De landmeter was belast met de opstelling van de *acte van ommestellynghe*, waarvoor hij een vergoeding ontving van 3 lb gr. Voor de vereiste zegels aan dit document werd hem 3 sch 4 gr toegekend. Deze akte werd door de griffier van de Vierschaar van het Brugse Vrije nagerekend en ondertekend (8 sch gr).

De hoofdman, de pointers, de landmeter en de ontvanger beschikten niet over een eigen openbare vergaderruimte, waardoor zij, met toestemming van het college van burgemeester en schepenen van het Brugse Vrije, hun intrek namen in de herberg van Ferdinand Vyncke (Sint-Joris de Patente). Uiteraard moest voor deze *camerheure* een jaarvergoeding betaald worden: 1 lb 10 sch gr.¹⁰

De amman ontving een vaste vergoeding van 5 sch gr en voor de publicatie van de kerkgeboden en de plakkatens kreeg hij nog een extra van 15 sch gr.

Deze beide categorieën van uitgaven bedroegen samen jaarlijks ongeveer 36 lb gr: bij benadering twee derde voor de bedienaars van de kerk.

---

¹⁰ o.c.

2.2.2. Buitengewone lasten

De items, die in deze rubriek opgenomen zijn, kunnen omschreven worden als diensten, alhoewel er soms ook kleine werken in voorkomen. In elk geval de kosten, die hieraan verbonden zijn, lopen meestal niet hoog op.

Indien de hoofdman, pointers, zettters ... extra diensten verleend hadden aan de parochie, werden zij hiervoor vergoed. Ook herbergiers kwamen veelvuldig aan bod, als zij (gedwongen) onderdak verleend hadden aan soldaten.

Ferrariskaart

Een mooi voorbeeld is het logement in de herberg de Gouden Leeuw bij Pieter Luyckx, toen vijf ingenieurs van de artillerie gedurende tien dagen opmetingen verrichtten met het oog op de samenstelling van de Ferrariskaart. Die opmetingen vonden plaats in juni 1773, waardoor voor Zedelgem de Ferrariskaart kan worden gedateerd. Pieter Luyckx ontving hiervoor 1 lb 5 sch gr over *logement, thaire ende brandthoudt*.¹¹

Herbergiers

Joseph Lust, herbergier in Zuidwege, ontving van de parochie 8 sch gr. Op 21 januari 1768 hadden een sergeant en zes soldaten *soo veele tsynen huysen verteirt*.¹²

Pieter Jacobus Tryn, herbergier in Sint-Hubrecht op het dorp, had in juli 1771 gedurende 42 dagen enkele soldaten over de vloer gehad, die in dienst waren van de prins de Ligne. Zij hadden de opdracht rekruten te zoeken voor keizerin Maria-Theresia.

---

¹¹ RA Brugge: Kerkfabriek Zedelgem nr. 167

¹² RA Brugge: Kerkfabriek Zedelgem nr. 162

Psychiatrie

Psychisch zieke inwoners waren ten laste van de dorpsgemeenschap: zij werden echter niet als zieken beschouwd. Hierdoor beschikken we over heel wat informatie van dergelijke personen. Zo had Karel Craeye 6 lb gr ontvangen, omdat hij vanaf 4 november 1770 tot 4 mei 1771 zorgen verstrekt en onderdak verleend had aan Sebastina Schaessens, *weduwe van Adriaen Craeye, imbecille deser prochie*. Bovendien had hij twee hemden voor Sebastiana gekocht, die samen 9 sch gr kostten.

Karweien

Tot de kleine werkjes behoorden o.a. herstellingen aan de kerk. In 1777 ontving Pieter Degroote, *meester smidt*, 10 sch 6 gr voor de levering van *iserwerck voor de horlogie staende inden thooren*. Zo ontving Ferdinand Vyncke 9 sch 1 gr voor de levering van *rap en olijfolie gheconsommeert tot het strycken vande clocke ende horlogie*.¹³

Landboeken

Met het oog op het correct heffen van de belastingen kreeg hoofdman Joachim Dekeyser op 30 maart 1776 de machtiging van het Brugse Vrije om nieuwe landboeken te laten opstellen door landmeter Jacques Verplancke. Voor dit gigantische werk ontving Verplancke 58 lb 6 sch 8 gr. Zijn opdracht bestond uit het opstellen van landboeken voor het Platteland van het Vrije, het Houtse en de hoek Noortover in Zedelgem. Bovendien werden een nieuwe verhoofding en afschriften van de ommelopers van het Houtse en van het Land van Wijnendale gemaakt. Tot slot stelde Jacques Verplancke een landboek op van alle cijzen in Zedelgem, omdat een dergelijk allesomvattend register nog niet eerder bestond.¹⁴

---

¹³ RA Brugge: Kerkfabriek Zedelgem nr. 169

¹⁴ o.c.

Parochieregisters

Met toepassing van de ordonnantie van 6 augustus 1778 van keizer-koster Jozef II, ontving de pastoor jaarlijks een vergoeding voor het opmaken van een dubbel van de parochieregisters en dit in verhouding tot het aantal akten.

*Betaelt aen heer ende m(eeste)re Bernardus Gillis pastor deser prochie de somme van 1 lb 14 sch 8 gr over het maecken eenen doubel vande registers van alle de gedoopten, getrouwe ende begraven deser p(ro)chie gedeurende den jaere 1779.*¹⁵

2.2.3. Kosten buiten het wettelijke cohier

Een belangrijk hoofdstuk in de uitgaven waren de betalingen, die verricht werden “buiten het wettelijke cohier”. Voor deze uitgaven was de uitdrukkelijke toestemming van het Brugse Vrije vereist. Om die te bekomen moest door de hoofdman een verzoek gericht worden aan de procureur van het Vrije, die de procedure verder afhandelde.

Deze uitgaven wogen meestal (zeer) zwaar door op de beschikbare financiële middelen van de parochie, omdat het veelal “openbare werken” betrof, die uitsluitend uitgevoerd werden aan bruggen over beken. Geen wegenwerken, omdat het onderhoud van de wegen onder het costumiere recht van de straatschouwing viel: iedere aangelande was verplicht om deze taak, *op pene van boete*, zelf te behartigen.

Ter illustratie wordt hierna de *duycker dweers de straete loopende uyt de Plainestraete* (huidige Loppemsestraat) *naer den Brugschen*

---

¹⁵ RA Brugge: Brugse Vrije Registers nr. 6697

Wegh (huidige Kezelbergstraat) toegelicht. De werken werden uitgevoerd in augustus 1774 op bevel van de *commissarissen vande straetschauwinge*.¹⁶

Bernard Vandekerckhove leverde *vyf cruysen calck ten advenante van acht guldens thien stuyvers par cruysse* (7 lb 1 sch 8 gr).

Joannes Andries leverde *4000 steen* (4 lb 8 sch gr).

Pieter Vanhollebeke had zijn paarden en wagen ingezet om *16000 steen, vyf cruysen calck en drye voeren calsyden* af te halen (15 lb 3 sch 10 gr).

De duiker werd bedekt met 1500 kleine kalsijden, die geleverd werden door Torhoutenaar Emmanuel Van Biesbroeck (3 lb gr).

Matsenaar Karel Dumortier kon aanspraak maken op 6 lb 19 sch 9 gr voor de verwerking van 20000 stenen.

Smid Pieter Degroote ontving 1 lb 8 sch gr voor de levering van ijzer.

Door deze werken werd de parochiekas 38 lb 1 sch 3 gr lichter.

Dank zij de parochierekeningen en de bewaarde straatschouwingen kan een idee gevormd worden van het Zedelgemse straatbeeld in de tweede helft van de 18de eeuw.

3. VAN HET OOSTENRIJKSE NAAR HET FRANSE BEWIND

Voor deze periode beschikken we vanaf 1795 over vier opeenvolgende rekeningen, die geleidelijk aan enkele opvallende veranderingen vertonen, niet zozeer qua vormgeving maar veeleer in de invulling van het bestuurlijke apparaat en in enkele fundamentele inhoudelijke elementen.

---

¹⁶ RA Brugge: Kerkfabriek Zedelgem nr. 167

3.1. Rekening jaar IV (nov. 1794 – okt. 1795) ¹⁷

Door de afschaffing van de feodale structuren moet de *uytsent* voortaan betaald worden aan J. Devrière, ontvanger-generaal van de stad en het arrondissement Brugge. In 1795 betrof dit 4/5 van de totale *quote*. Het resterende vijfde moest op bevel van de *municipaliteit van het canton Oostcamp* voorlopig bewaard blijven bij J. Vande Castele, de plaatselijke ontvanger. De rekeningen moesten voor controle voorgelegd worden aan secretaris Roels in plaats van, zoals voorheen, aan de griffier van de Vierschaar van het Brugse Vrije. Het afsluiten en het aanhoren van de rekening gebeurde voortaan voor een college van 11 personen, dat naast de gewone leden bestond uit een voorzitter (Carton), een administrateur (Philip Gevaert), een commissaris (P. J. Colens) en een secretaris (Perneel).

Via de *binnecosten* wordt vernomen dat Pieter Vanhollebeke, de laatste hoofdman van de parochie Zedelgem, in dienst was tot en met 8 maart 1796. Joannes Decnock en Francois Vanmaele waren de laatste *pointers*.

3.2. Rekening jaar V (nov. 1795 – juli 1796) ¹⁸

Vanaf dat rekeningjaar behoorde het ambt van hoofdman en de term *parochie* tot het verleden: Joseph Adriaens trad op als *agent der commune van Zedelghem*.

Vanaf deze rekening is geen sprake meer van belastingen op tienden: de wetten van de *Fransche Republyque* had deze tienden definitief afgeschaft.

Dat rekeningjaar liep over negen maanden en het totale belastingbedrag van de *quote* en van de *pointinghe ende zettinghe* bedroeg 343 lb 7 sch gr, dat verhoogd werd met 68 lb 14 sch 8 gr.

---

¹⁷ RA Brugge: Brugse Vrije Registers nr. 6705

¹⁸ RA Brugge: Brugse Vrije Registers nr. 6706

Dit laatste bedrag was een voorschot, opgelegd door de Franse wet, en bedroeg een vijfde van de normale belasting. Hiermee was de geldhonger van de Franse bezetter niet gestild. 3029 livres 19 stuyvers tournoys (= 274 lb 1 sch 9 gr ½), precies vier vijfde van het totale bedrag, moest worden voorafbetaald. Zedelgem vereffende tijdig die belasting in vier verschillende schijven. Bij wet van 17 Ventôse VI (= 7 maart 1798) werd nogmaals een gelijk bedrag opgeëist. Vier maanden later beslisten agent Joseph Adriaens en zijn adjoint om dringend werk te maken van deze extra belasting om *entraven*¹⁹ te voorkomen ende ten spoedighsten het *comptoir te connen soldeeren*. Nog voor het jaareinde werd opnieuw ruim 274 lb netjes aangezuiverd.

De kantonale belastingen waren hierin niet begrepen²⁰. Deze belastingen vervingen de kasselrijkosten onder de Oostenrijkers en beliepen 54 lb 16 sch 1 gr ½.

Het aantal nieuw uitgevaardigde wetten was gigantisch: agent Joseph Adriaens was verantwoordelijk voor de bekendmaking en de uitvoering ervan. Volgens de wet ontving hij een vergoeding van 10 gr, samen 12 lb 13 sch 4 gr, wat in dat jaar overeenkwam met 304 wetten! Voor de uitvoering van de wetten werd de agent bijgestaan door een garde champêtre, die voor zijn dienst de aardige wedde van 18 lb gr per jaar ontving.

3.3. Rekening jaar VI (22 sep. 1798 – 21 sep. 1799)²¹

Vanaf dat jaar werd effectief ook de *uytsent* van het “Land van Wijnendale” in Zedelgem toegevoegd aan de *uytsent* van het “Platteland van het Vrije”. Het gedeelte van het Houtse daarentegen, dat in Zedelgem gelegen was, was nog niet geregeld. Ontvanger J. P. Vande Castele meldde dat hij het voormalige

---

¹⁹ entraven: moeilijkheden, hinder

²⁰ Zedelgem behoorde tot het kanton Oostkamp.

²¹ RA Brugge: Brugse Vrije Registers nr. 6707

Houtse nog niet kon incorporeren in de rekening van de commune Zedelgem, omdat *den ontfanghere vande gheseijde heerlyckhede* [= Houtse] *prealabelyck moet overgheven zynne rekenynghe*.

Met de Franse bezetter werd de burgerlijke stand ingevoerd. Agent Joseph Adriaens kreeg in verhouding tot het aantal akten een vergoeding: voor het jaar VI ontving hij *174 livres tournois* (= 15 lb 15 sch 9 gr 4 myten) voor het *onderhouden der registers vanden civilen staet*.

Enkele passages in de rekeningen tonen aan dat de Franse bezetter ook effectief in de gemeente Zedelgem aanwezig was. Cornelis Allemeersch leverde op bevel van agent Joseph Adriaens een *koeybeeste* aan de Fransen. Allemeersch ontving hiervoor 8 lb gr. Hubrecht Vanhoutte, brouwer-herbergier in Sint-Hubrecht op het dorp, had logement verleend aan de boerenwacht, hen bediend met eten en drank en voor verwarming gezorgd. Zijn vergoeding beliep ruim 10 lb gr. Ook reeds in de vorige jaren werden vergoedingen betaald aan herbergiers: aan Judocus Ockier (Blauwe Kroon) voor logement van Franse dragonders, aan Francois Vyncke (Sint-Joris) voor logement van Franse soldaten, aan Joannes Baptiste Devleeschauwer (Gouden Leeuw) voor logement en fourage van Franse commissarissen en soldaten, aan Hubertus Vanhoutte (Sint-Hubrecht) voor logement van Franse soldaten²².

Verder waren er nog financiële opeisingen: voor Zedelgem 385 lb 16 sch 6 gr als aandeel in vier miljoen Franse ponden. Reeds op 28 augustus 1794 beslisten de hoofdman en de pointers om 250 lb gr te lichten om reeds deels aan de Franse eisen tegemoet te komen *om alle onheylen ende militaire executien te ontgaen waer aen deze prochie zoude bloodtghestelt hebben geweest*. Dit bedrag was echter niet beschikbaar. Marie Verplancke, weduwe van brouwer-herbergier Pieter Jacobus Tryn, werd bereid gevonden om dit

---

²² RA Brugge: Brugse Vrije Registers nr. 6705. Het betreft hier allemaal kosten voor het jaar 1795.

bedrag te lenen. Na verloop van vier jaar had Marie Verplancke slechts voor het eerste jaar intrest ontvangen ...²³

3.4. Rekening jaar VII (22 sep. 1799 – 21 sep. 1800)²⁴

De opeisingen door de Franse bezetter duurden onverminderd voort en de herbergen bleven verplicht logement verlenen.

Francois Vyncke, die zijn herberg ter beschikking stelde voor de vergaderingen van het lokale bestuur, verleende niet alleen logement aan de Fransen, hij leverde ook *haever ende hoey voor de peerden der militairen*, toen zij op Zedelgem soldaten rekruteerden. Ook Pieter Debusschere en de weduwe van Martinus Schaessens leverden met vergoeding en op bevel van de agent haver aan de bezetter. Cornelis Allemeersch zorgde voor het vervoer van de haver, terwijl Joseph Dekeyser 150 bonden hooi leverde.

4. GENEALOGISCHE GEGEVENS

De parochierekeningen bevatten een schat aan informatie over personen, wat aan genealogen toelaat om hun stamboom te stofferen om zodoende bij te dragen tot de beoogde familiegeschiedenis.

4.1. Uytsent

De inkomstzijde van de *uytsent* bevat nominatieve lijsten over herbergiers, molenaars, winkeliers en schaapherders. Verder treffen we eveneens naamlijsten aan van tiendpachters en van kortzitters. In sommige gevallen, maar veeleer uitzonderlijk, komen ook lijsten voor van gebruikers van landerijen, vijvers en cijnspachters.

---

²³ o.c.

²⁴ RA Brugge: Brugse Vrije Registers nr. 6708

De uitgavenzijde van de *uytsent* is voor de genealoog nauwelijks van belang, tenzij voorouders openbare ambten zouden hebben bekleed.

4.2. *Binnecosten*

De inkomstenzijde is best vergelijkbaar met de *uytsent*.

Aan de uitgavenzijde komen interessante passages voor, waarbij vele namen van dorpsbewoners worden vermeld.

[Betaelt] *aen d'huysvrouw [Amelberga Declerck] van Bernard Van Kleven gesworen vroedvrouw 4 lb gr over het bystaen ende behulpsaem wesen vande aerme vrouwen deser prochie.*²⁵

Bij te veel bevallingen traden zowel voor de moeder als voor de pasgeborene ernstige complicaties op met soms de dood voor gevolg. De aanwezigheid en de hulp van een vroedvrouw kon veel narigheden voorkomen, maar de armere bevolking beschikte niet over de nodige financiële middelen. Die minder begoede vrouwen konden een beroep doen op een gratis vroedvrouw, die door de overheid werd betaald.

[Betaelt] *aen Raphael Maertens 1 lb 9 sch gr over syne aerbeytsloon in het ophooghen vande straete aen den duycker ter deser prochie inde maent juny 1772.*²⁶

In de subrubriek *remysen*²⁷ worden alle inwoners vermeld, die om één of andere reden hun belastingen niet hebben betaald.

*Pieter Vandycke f(i)liu)s Lambrecht staet belast onder de heerelighede vanden Houtschen, de gonne omme syne totale insolventhede niet en syn gherecouvreert ende bedraecht ter somme van 2 sch 2 gr.*²⁸

Géry Cappon
Patrijzenhoek 9, 8210 Zedelgem

²⁵ RA Brugge: Brugse Vrije registers nr. 6701

²⁶ RA Brugge: Kerkfabriek Zedelgem nr. 166

²⁷ *remysen* = terugzetten. Niet geïnde belastingen, die geboekt waren bij de activa, werden tegengeboekt aan de uitgavenzijde.

²⁸ RA Brugge: Kerkfabriek Zedelgem nr. 157. Insolventhede = niet solvabel

DE EERSTE TELEFOON IN ZEDELGEM

Victor Deceuninck C.F.X.

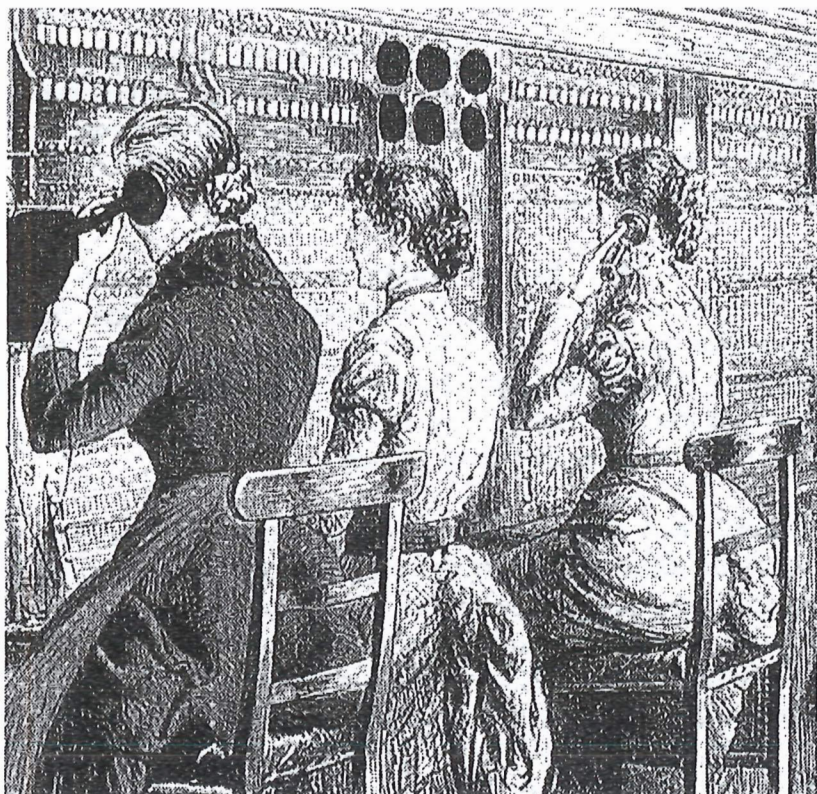
De Schot Graham Bell (1847-1922), die leraar was, aan een doofstommeninstituut dan nog wel, schakelde een stroomverbinding, nodig voor zijn lessen, verkeerd in en hij constateerde dat hij over een zekere afstand per draad kon spreken. Dat gebeurde in 1876. De telefoon was uitgevonden... per toeval!

Vijf jaar later, in 1881, had in Brugge, ter gelegenheid van de viering van de vijftigjarige onafhankelijkheid van België, de nijverheidstentoonstelling van West-Vlaanderen plaats. De secretaris van Bikschote, dhr. Lescouvier exposeerde er dat "electrisch telephonisch stelsel". Al waren er heel wat bezoekers die het een uitvinding van de duivel vonden.

Maar duivels of niet, de Brugse industrieel Charles Callewaert nam de secretaris van Bikschote onder de arm en liet een paar maanden later een telefoonlijn aanleggen van zijn bloemmolen aan de Coupure naar zijn huis bij de Gentpoort in Brugge. Afstand: 200 m. Het werd de eerste (privé) telefoonlijn in Brugge. Blijkbaar had de secretaris van Bikschote een winstgevend tijdverdrijf gevonden!

Maar de doorbraak in Brugge liet op zich wachten. In het "officiële telefoonboek" voor heel België van 1888 is Brugge nog niet vermeld. Precies in dat jaar kreeg Brugge de eerste "officiële telefoon" en pas in 1890 werden voor Brugge enkele officiële telefoonaansluitingen gemeld. Enkel bij name werden de aangeslotenen er vernoemd, nummers bestonden nog niet.

In 1904 werd het eerste telegraaf- en telefoonkantoor naast het station van Brugge opgericht: een lokaaltje van 3 bij 3 m, waar de eerste telefonistes de gevraagde verbindingen van de toch al 248 aangeslotenen voor Brugge moesten maken: op de telefoon stond immers toen nog geen kiesschijf!

Wat te zien was in een telefooncentrale anno 1904.

Tegelijkertijd verschenen langs de spoorlijnen de dubbele telefoonpalen, die de vele lijnen van stad naar stad, van dorp naar dorp, moesten schragen. Zelfs “ontspoorden” sommige van die

palen en kwamen in Brugge terecht, waar ze als een (dikke) doorn in het oog waren van het Brugse stedenschoon.

*Schoonheden waren die telefoonpalen ook niet in de Ruddervoordsestraat.
(Verz. G.A.Z.)*

Telefoon in Zedelgem

Tussen pot en pint had Louis Monbailliu, slager-herbergier van “’t Gemeentehuis”, vernomen dat het gemeentebestuur van Aartrijke in het gemeentehuis aldaar een telefoon had laten plaatsen. Eens onder de wol, speelde hij wat met de gedachte dat Zedelgem toch zeker niet moest of wilde onderdoen voor de naburige gemeente en stilaan wegdommelend droomde hij al van dat ultramodern apparaat in zijn gelagzaal, geplaatst naast de deur van het kantoor en de archiefkamer van de gemeente. En... een drukte van belang door al de nieuwsgierige Zedelgemnaars die kwamen kijken naar dat wonderbaarlijke apparaat waarmee men kon spreken langs een draad met al wie kilometers verder maar wilde luisteren.... En wie binnenkwam om dat nieuwe wereldwonder te aanschouwen of te

gebruiken, kon toch niet anders dan een ferme pint bestellen... Louis zag zijn omzet met het uur stijgen tot een fabelachtige som. Dit droombeeld deed hem wakker schieten en dan pas rijpte bij hem de gedachte dat hij – en alleen hij als gemeenteraadslid – de man kon worden van de eerste telefoon in Zedelgem en dan nog in eigen huis.

Dagen deed hij erover om alle puntjes dienaangaande op een rijtje te stellen: wanneer, hoe en vooral wat hij allemaal als een noodzakelijkheid voor een Zedelgemse telefoon in de gemeenteraad naar voren zou brengen.

Op 15 december 1903 was er gemeenteraad. Nu zou hij zijn slag slaan. De agenda was zwaar beladen met rekeningen die voorgelegd werden voor de aanleg en het herstel van steenwegen en die kosten moesten in de begroting gepast worden.

Toen alle koppen het eens waren, kwam Louis Monbailliu met zijn telefoon op de proppen. Hij schetste de ongehoorde voordelen die de telefoon zou meebrengen en drong aan om die te bekomen. De zaak werd besproken en daaruit bleek dat niet iedereen in de achtbare vergadering overtuigd werd door de illustere redevoering van de voordrager van het voorstel. “Het verbeteren van de wegen is toch heel wat voordeliger voor de gemeente” merkte men rechts op en “Ingeval er een telefoon in Zedelgem komt, dan moet er ook een in Veldegem komen” klonk het van links. Uiteindelijk werd de zaak naar een andere zitting verschoven.²⁹

Het woordje “andere” uit de slotzin van het verslag moest onraad doen vermoeden, maar aangezien dit verslag pas bij het begin van de volgende gemeenteraadszitting ter goedkeuring aan de raadsleden werd voorgelezen, was Louis Monbailliu zich van geen kwaad bewust.

---

²⁹ G.A.Z., Verslag van de gemeenteraad van 15 december 1903.

8 februari 1904: eerste gemeenteraadsvergadering van het jaar. Iedereen leek welgezind met het oog op de komende heildronk op het nieuwe jaar en Louis was in blijde verwachting van het grote debat over de telefoon.

De vergadering werd geopend met de lezing van het proces-verbaal van de laatste zitting en het bekendmaken van de dagorde. En dat laatste deed Louis Monbailliu rood aanlopen als een kalkoense haan: "Waarom werd de telefoon niet op de dagorde geplaatst?"

Burgemeester Charles Lievens had die vraag verwacht en bracht een hele reeks argumenten aan waarom de telefoon niet op de agenda stond: 1^e Monbailliu uitgezonderd, heeft geen enkele persoon hem over een telefoon in Zedelgem gesproken; 2^e hij wil evenmin de gemeente kosten laten doen die hem later zullen aangewreven worden als nutteloos zoals het gebeurde bij het aanleggen van de riolen in het dorp: daar liggen 1.000 franken onder de kalsijde en men kan er zelfs niets meer van zien; 3^e de boeren betalen al belasting genoeg en 4^e het leggen van fatsoenlijke wegen is nuttiger voor de gemeente dan die telefoon!

Hierop diende raadslid Monbailliu de burgemeester van antwoord en argumenteerde met hetzelfde wapen zijn standpunt: "De neringdoeners van het Dorp betalen óók belastingen!" Uiteindelijk verklaarde de burgemeester dat hij in de eerstvolgende zitting bij geheime stemming de mening van de raadsleden - voor of tegen het plaatsen van een telefoon - zou nagaan. Hiermee werd de lange discussie beëindigd en kon eindelijk overgegaan worden tot de dagorde.³⁰

Maanden vergingen, maar Louis zat niet stil. Hij zou de burgemeester strikken in zijn eigen argumenten. Hij had tijd genoeg om enkele aanzienlijken van het dorp warm te maken voor zijn telefoon, o.a. mijnheerke Casiers, de oud-bibliothecaris van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel die hier op rust was, beide

---

³⁰ G.A.Z. Gemeenteraad d.d. 8 februari 1904.

dokters die Zedelgem toen rijk was, nl. Lucien Leuridan en Camiel Vandevoorde, kortom de plaatselijke intellectuele elite. Dat blijkt uit de raadsvergadering van 12 augustus 1904. Nadat de agenda afgewerkt was, las de secretaris een aanvraag voor, ondertekend door de heren Casiers, Vandevoorde en Leuridan waarbij zij om een telefoonaansluiting vroegen, met aansluiting op Brugge, Torhout en “het net der zeekusten”.

Hiermee was argument nr 1 van de burgemeester om die telefoon niet op de agenda te plaatsen, ongedaan gemaakt en kon raadslid Monbailliu opnieuw uitpakken met alle voordelen van de telefoon. Hij voegde erbij: “In verscheidene omliggende gemeenten is de telefoon reeds in voege, zoals in Aertrycke, Jabbeke, enz.”

En dan sprong de secretaris op de wagen van de burgemeester.

Vooraleer die zaak ter stemming te brengen, wenste hij eerst de gemeenteraad in te lichten over de financiële toestand van de gemeente. Op verzoek van de burgemeester, schepen Adriaens en Ed. Deketelaere gaf de secretaris de gevraagde inlichtingen. Natuurlijk ontstond alweer discussie. Uiteindelijk werd er beslist het Schepencollege te gelasten inlichtingen te nemen over hoeveel de jaarlijkse kosten zouden belopen voor een telefoonaansluiting met verbinding met Brugge, Torhout en Roeselare en de zaak naderhand op de agenda te plaatsen.³¹

Op 30 september 1904 om 5 uur in de namiddag begon de volgende gemeenteraad.

Na de goedkeuring van het verslag van de vorige zitting, gaf de secretaris lezing van de briefwisseling betreffende het inrichten van een telefoondienst.

Opnieuw gepalaver voor en tegen. Uiteindelijk verklaarde raadslid Edm. Deketelaere “het inrichten der telefoon dienst maar te stemmen voor zoveel dezelve terzelve tijde ingericht wordt ter wijk Veldeghem” en raadslid Van Kerrebrouck zei dat een telefoon in

---

³¹ G.A.Z. Gemeenteraad d.d. 12 augustus 1904.

Veldegem “niet noodzakelijk” was. Verdeeldheid alom. Uiteindelijk komt het tot de stemming over “de telefoondienst binnen het dorp alhier en de wijk Veldeghem” . Uitslag: zes stemmen voor, drie tegen, één onthouding (Van Kerrebrouck).

Louis Monbailliu was gelukkig, maar hoewel hij waard was in zijn herberg, had hij zonder een andere waard gerekend. Burgemeester Charles Lievens ging verder en verklaarde: ”Aangezien de inrichting gestemd is, valt er nu te stemmen in welke lokalen men dezelves zal inrichten”.

Louis voelde nattigheid en merkte op dat zulks gewoonlijk in het gemeentehuis is, maar de burgemeester verklaarde hierop dat er “nog andere personen zijn die zulks ten hunne huize zouden begeeren” en stelde voor met gesloten briefjes tot het aanduiden van de lokalen over te gaan. “De uitslag brengt mede dat het huis & herberg van dhr. Edm. Deketelaere³² en in Veldegem de herberg Vanhollebeke” door de gemeenteraad aangeduid worden. Aldus het verdict van de gemeenteraad.³³

Louis Monbailliu zag zijn droom in rook opgaan. In de fles gezet, en dat door een katholieke burgemeester!

Maar toch had hij ook eens moeten denken aan wat er in 1885 gebeurd was. Bij de verkiezingen van dat jaar ging het bewind in Zedelgem van liberale in katholieke handen: burgemeester Adriaens werd glansrijk verslagen door de nieuwe katholieke meerderheid en opgevolgd door Francis Naeyaert. De reactie van Louis Monbailliu? We laten het woord aan de toenmalige pastoor Werbrouck in zijn “Liber memorialis”:

---

³² Het betreft “Auberge Saint Joseph”, gelegen in de Berkenhagestraat, waar nu de zaak “Deketelaere”, bouwstoffenhandel, gevestigd is.

³³ G.A.Z. Gemeenteraad d.d. 30 september 1904.

“Monbailliu Louis, die een harde liberael was, groote kiesdraver was geweest van Camiel de Vrière en in de laetste kiezing hard tegengevrecht had tegen het lukken der Katholijke lijste, als Nayaert kwam te zegepralen met Celest De Vos, meende hij geruineerd te zijn om dat hij voor onfaelbaer aenzag dat hij het gemeentehuis ging verliezen zoo haest Naeyaert kwam burgemeester genoemd te worden in de plaets van Camiel Adriaens³⁴. Welke was de verwondering van Monbailliu uit eigen mond te hooren van den Heer Burgemeester dat hij Burgemeester ook pachter zijnde niet geern zou zijne hofstede ontnomen worden, en dat hij van 's gelijke aen Monbailliu niet zou willen zijn brood ontnemen en dus zijne gemeentehuis afnemen zoo lang hij hem stil zou houden. Ik wiste niet, zei Monbailliu, dat de burgemeester zoo een verstandig man was.”³⁵

Maar dat was hem overkomen, ja, negentien jaar geleden.

In de raadsvergadering van 18 november 1904 las de secretaris een schrijven voor vanwege de “Minister van ijzerwegen” met alle inlichtingen betreffende het plaatsens van een telefoon.

*Het plaatsens derzelve binnen het dorp moet kosten: fr. 269,10
te Veldegem: fr. 200,85*

Driejaarlijksch abonnement

Indien de gemeente met het dorp van Veldegem wilt verbonden zijn, alsdan fr. 289,25

Na lezing, bespreking & gegeven inlichtingen ondervraagt dh. Voorzitter de leden als dezelve de verbinding met het dorp van Veldeghem begeeren & op de (sic) bevestigende antwoord der

---

³⁴ Hier is pastoor Werbrouck fout: moet zijn: August Adriaens.

³⁵ *Liber memorialis Parochiae Zedelghem 1878-1893*, 1885, Archief van de parochie St.-Laurentius, Zedelgem.

leden wordt een som van fr. 558.35 in uitgaven in de begroting voor den telephoon dienst ingeschreven.³⁶

En dit na 11 maanden touwtrekken en hete discussies tijdens en na de gemeenteraadsvergaderingen in de herberg "t Gemeentehuis" van Louis Monbailliu. Louis had er toch al profijt uit getrokken...

Maar nog stond de telefoon er niet. Dat zou pas gebeuren in het voorjaar van 1905. En het was niet een toestel uitsluitend voor de gemeente, maar wel een publieke telefoon.

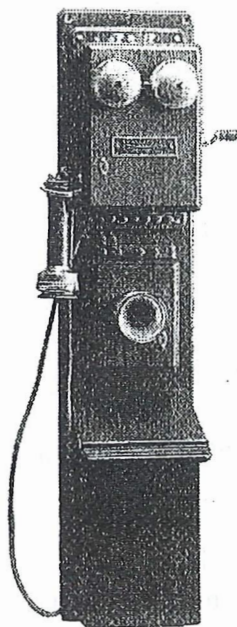
In de rekeningen van 1905 vinden we volgende items terug in betrekking met de telefoon:

- Aan Louis Hollevoet, over het plaatsen eener telephon cabine, ter wijk Veldegem: 24.-fr.

- Aan Aug. Deketelaere, voor het maken van eene telephoon cabine en andere timmerwerken ter dorpplaats: 61,40 fr.

- Betaald voor aansluiting bij den telephoondienst van 21 maart tot 31 December 1905: 365,92 fr.

- id. voor het verplaatsen van gemeld toestel, ter wijk Veldegem, met inningskosten: 7,60fr

Van de eerste Zedelgemse telefoon maakte Br. Ferdinand, de pionier van de St.-Leoschool, gebruik op woensdag 25 oktober 1905, de eerste dag van zijn verblijf in Zedelgem.

³⁶ G.A.Z. Gemeenteraad d.d. 18 november 1904.

Eerste overste in Zedelgem
Br. Ferdinand C.F.X.
(Verz. G.A.Z.)

Een knecht van Minne uit Brugge was aangekomen met de meubeltjes voor de drie broeders. Maar de aanpassing van het huis was allesbehalve afgewerkt, en zo moest men wachten om de wagen te lossen... Verder laat ik Br. Ferdinand zelf aan het woord. In zijn dagboek schreef hij:

“Bij onze buurman Ryheul heb ik dan een biefstuk laten klaarmaken voor de knecht van Minne. Die jongen zag er zeer arm uit en had 's middags enkel een stuk brood gegeten. Bovendien was hij bekommerd omdat het telefoonnummer 206 of 210 te Brugge reeds vanaf de middag op hem zat te wachten voor een andere vervoerdienst. Ik heb dan maar zelf

*getelefoneerd uit de “Auberge Saint Joseph”, dicht bij ons, om zijn baas te vragen de knecht te willen verontschuldigen, want de arme jongen vreesde dat zijn baas hem zou beschuldigen zijn tijd verbeuzeld te hebben in de herbergen.”*³⁷

Zo was Br. Ferdinand een van de eersten die gebruik heeft gemaakt van de telefoon in Zedelgem. Of hij ook een pint in de “Auberge Saint Joseph” heeft gedronken, staat niet in zijn dagboek vermeld.

---

³⁷ DEVADDER Jan, in *75 jaar Broeders Xaverianen, Sint-Leoschool te Zedelgem, Zedelgem, Heemkundige Kring “Pastoor Ronse”*, 1980, p. 11.

Bronnen:

- DEZUTTER W.P., *50 jaar Regie van Telegrafie en Telefonie*, uit "Het Brugs Ommeland", 1980/2
- BUYSSSE E., Toen de telefoon naar Brugge kwam, Vlaams Weekblad, 26.3.1976.
- *Telefoons (De eerste) te Brugge*, Brugse Courant, 17.3.1948.
- G.A.Z., Verslagen van de Gemeenteraad, 1903-1904.
- G.A.Z., Rekening 1905
- ARNOU P. en DEVADDER Jan C.F.X., *75 jaar Broeders Xaverianen, Sint-Leoschool te Zedelgem*, Zedelgem, 1980.

V. Deceuninck C.F.X.
Xaverianenstraat 1
8200 Brugge

DE BOEDELBSCHRIJVING TEN STERFHUIZE VAN PIETER VYNCKE (1838)

(slot)

Wie zijn g.... brandt, moet op de blaren zitten. Dat hebben wij nogmaals aan den lijve ondervonden bij de publicatie van de foto's bij het artikel "Boedelbeschrijving ten sterfhuize van Pieter Vyncke, 1838". Maar ja, "mensen kunnen ook missen," zei boer Jan en hij goot azijn in de lampe.

Kort na verschijnen van Zilleghem 2004,1, mochten wij een berichtje ontvangen van Roland Decock uit Veldegem, die ons "een paar losse opmerkingen i.v.m. onze afgebeelde voorwerpen mee wou geven. Aangezien Roland als een echte expert terzake beschouwd kan worden, laten wij hem hier zelf aan het woord:

- "*Inksel*: de afgebeelde "inksel" is van geel koper en plaatijzer met een veer. Dit soort weegtoestelletje dateert

pas van rond anno 1900. De “inksel” in de boedellijst (anno 1838) vermeld is veel ouder. Het woord komt van “unster” (Romeinse balans - ancien régime). Ik heb een 35—tal soorten oude unsters, van hele kleintjes tot grote graanunsters.

- *Vuurscheppe - tang - pook*: De afgebeelde voorwerpen (tang en pook) dateren van rond 1900 of recenter. Ze werden gebruikt in de kolenkachel (Leuvense plattebuiskachel). In het haardvuur van rond 1838 gebruikte men een houtskooltang.”

Uit de reacties van enkele lezers/kenners mogen we afleiden dat dit onderwerp bijzonder gesmaakt werd. Indachtig dat 't vuur gestookt moet worden terwijl de pot overhangt, vroegen wij Roland Decock dan ook een paar artikels over volkshuisraad te willen schrijven. Voor onze volgende nummers houden wij in petto: 1) Warmte in de bedstee. (over bedverwarmers); 2) Een donderglas (over een barometer avant la lettre)

B.D.

ARCHITECT JEAN-AUGUSTIN VAN CANEGHEM EN DE SINT-LAURENTIUSKERK TE ZEDELGEM

Addendum bij een artikel van Jean-Luc Meulemeester
in “Brugs Ommeland”

In zijn artikel “Tussen Romaans en Neogotisch: een uitbreiding van de O.-L.-Vrouwekerk in Oudenburg”³⁸ brengt Jean-Luc Meulemeester klaarheid in twee onduidelijke gegevens

---

³⁸ MEULEMEESTER, Jean Luc, *Tussen Romaans en Neogotisch: een uitbreiding van de O.-L.-Vrouwekerk in Oudenburg*, in: *Brugs Ommeland*, driemaandelijks heemkundig tijdschrift voor Brugge en Ommeland, 2004, p. 45-50.

betreffende deze werkzaamheden. De eerste gaat over de ontwerper van hoger- vermelde vergroting Jean-Augustin Van Caneghem, de tweede over het bouwjaar dat uiteindelijk tussen 1824 en 1826 dient gesitueerd.

J.-A. Van Caneghem blijkt de eerste West-Vlaame provinciale architect geweest te zijn. Over hem werd nauwelijks iets gepubliceerd, in tegenstelling tot zijn opvolger Pieter Buyck. Tot onze grote verwondering wordt aan J.-A. Van Caneghem ook het ontwerp voor de verbouwing van de Sint-Laurentiuskerk te Zedelgem toegeschreven (p. 49). Wij waren er nochtans rotsvast van overtuigd dat Pieter Buyck in 1845 de ontwerper was geweest. Maar opnieuw verwondering als wij constateren dat pastoor Frederik Ronse, dè geschiedschrijver van onze gemeente ons op onze honger laat zitten!³⁹ Dan maar het jubileumboek "*Zedelgem 900 jaar*" geconsulteerd. Uiteindelijk krijgen wij daar opheldering in het artikel van Filip Demeyer: "*Een kunsthistorische rondgang in de Zedelgemse Sint-Laurentiuskerk*"⁴⁰ We citeren: "*Reeds in 1839 had de kerkfabriek een beroep gedaan op de provinciale architect Van Caneghem. Hij had een plan en begroting opgemaakt, maar vermits men, na optelling van alle beschikbare gelden, 12.572,11 fr. te kort kwam, werden de plannen opgeborgen.*" (p. 167)

Er waren dus in 1839 al stappen gezet om de kerk van Zedelgem te vergroten, maar ten slotte maakte Pieter Buyck pas in 1845 een nieuw plan en bestek die door de kerkfabriek en de gemeenteraad aangenomen werden. De openbare aanbesteding van 28 maart 1846 wees Joannes Somerlinck-Van Heule uit Brugge aan als aannemer,

---

³⁹ RONSE, Fr; *Geschiedenis van Zedelghem-Veldegem*, anastatische herdruk Heemk. Kring Pastoor Ronse, Zedelgem, 1979. Zie p. 72 en p. 127.

⁴⁰ DEMEYER, Filip, *Een kunsthistorische rondgang in de Zedelgemse Sint-Laurentiuskerk*, in *Zedelgem 900 jaar*, Zedelgem, 1989, p. 159-181.

voor de prijs van 33.800 fr.

Waarom vermeldt pastoor Ronse het ontwerp van architect Van Caneghem niet in zijn "*Geschiedenis van Zedelgem*" ? Bedekte hij liever de onmacht van de Zedelgemse kerkfabriek om de kosten van een kerkvergroting te betalen, met de mantel van het zwijgen?

Zeker mag dit als een nieuw bewijs beschouwd worden dat architect Van Caneghem voor enkele kerkbesturen een (te) dure vogel was!

B.D.

UITSTAPJE VOOR DE LEDEN

Het uitstapje 2004 gaat richting **Duinenabdij te Koksijde**. **Zondag 5 september** bezoeken wij het totaal vernieuwde *museum van de Duinenabdij*, o.l.v. een gids.

We vertrekken om **13.15 uur** op het **marktplaatsplein van Zedelgem**. Rond 14.00 uur worden wij aan het museum verwacht.

Wie niet over eigen vervoer beschikt, kan eventueel meerijden met een andere deelnemer.

Het uitstapje is volledig kosteloos, ook het après-gebeuren. Iedereen welkom.

Te volgen weg: vanaf de A18: afrit 1 (Veurne). De N9 naar Koksijde tot aan de 2e rotonde.

